

SYLVIE GERMAIN

Magdiel

Sylvie Germain (1954) francia író és esszéista. Filozófiai tanulmányokat folytatott Emmanuel Lévinas tanítványaként, diplomamunkáját az aszkézis a keresztény misztikában témáról, doktori értekezését pedig *Arctperspektívák. Transzgresszió, de-kreáció, transzfiguráció* címmel írta a Nanterre-i Egyetemen. A zsidó és a keresztény misztika hatását tükröző regényeiben elsősorban az emberi életet átható rossz, a bűn és a szenvedés értelmét, filozófikus-spirituális esszéiben a láthatatlan Isten jelenlétének nyomait kutatja. Regényeit és esszéköteteit számos díjjal jutalmazták már, 2013-ban a Francia Nyelv és Irodalom Királyi Akadémiája tagjává választották Belgiumban. – Magyarul eddig a Középiszokolások Goncourt-díját elnyert *Magnus* című regénye (Helikon, Budapest, 2013) és egy novellája (*A nyárfa*. Új Forrás, 2016. 2.) jelent meg. Alábbi írása az alkotás folyamatát és az írói képzelet működését vizsgáló *Regényszereplők (Les Personnages*. Gallimard, Coll. „L'un et l'autre”, Paris, 2004) című könyvéből való. (*A ford.*)

Gyanakodnia kellett volna. Már az első megjelenésekor háttal mutatkozott neki. A férfi (legalábbis egyből annak vélte Paulin Féborgue a gondolataiban feltűnt alakot) egy zsácutca végén állt, kezzeit és homlokát a pizsoktól és a halvány foltokban, egyenetlenül megvilágított éjszakától fekete falnak támasztotta; a tejfehér neonfények csak növelték a környező félhomályt. A fal és a zsácutca kövezete csillogott, mint ha nemrég esett volna. A férfi közepes termetű és zömök volt, sötét szövetcabátot viselt, amely nem volt begombolva és egészen a bokájáig ért. Néhány barna hajtincs lógott ki félig felhajtott gallérja alól.

Nehéz kabátját leszámítva nem sok mindent lehetett látni belőle, így Paulin Féborgue azt vette figyelmesen szemügyre. A derékmagasságban felvarrt bújtatókba illesztett hátsó pánt nem volt megkötve, egyféle nagy M betűt formált, amelynek az alsó szárai elértek a férfi lábaira. A vastag szövet meglehetősen kifakultnak tűnt. És a férfi, ő vajon hogy nézett ki, milyen idős volt? Mivel nem látta az arcát, Paulin Féborgue úgy becsülte meg a korát: ötven körül lehetett. Nem tudta volna alátámasztani ezt az elképzelését, éppen csak egy megézés volt (talán azért, mert ő maga a negyvenkilenvedik évében járt, és képes volt felismerni más férfiak testében, akár hátulról is, a még aktív erők és a növekvő fáradtság, a konok akarat és a csüggedés kríziseinek különös elegyét, amit a saját testében is érzékelt). A talán közel azonos életkorukon kívül Paulin Féborgue semmilyen más fizikai hasonlóságot nem vélt felfedezni a masszív testalkatú férfi és nagyon magas, szikár önmaga között. Jellembeli rokonságot pedig még kevésbé sem gyanított. Nem, bizonyára nem az ő mása volt ez a nyomasztó alak, aki titkon feltűnt benne, hogy befészkelje magát a gondolataiba.

Nyomasztó, ez volt a megfelelő szó rá, nyomasztó volt és hallgató. És milyen kevésbé regénybe illő! Mert végül is mihez lehet kezdeni egy esztétikailag ennyire szegényes, és nem is túl plasztikus belső látomással? Mihez lehet kezdeni egy olyan regényalakkal, aki makacsul hátat fordít az őt megírni hivatott szerzőnek, egy fal mellett álldogál, homlokát és tenyerét a kőhöz tapasztja, lába pedig szinte a kövezetbe gyökerezett? Ráadásul egy zsácutca végén, az éjszaka kellős közepén, mintegy hogy jelezze, minden vele kapcsolatos íráskíséret eleve kudarcra van ítélve. Jóllehet izgatta a dolog, Paulin Féborgue lemondott arról, hogy foglakozzon vele; valóban nem látta, hogy irodalmilag milyen hasznot húzhatna belőle. Mivel a jóember továbbra is makacsul egy zsácutca végébe állított, kiselejtezett szobrot játszott, hát maradjon csak ott, éjszakai zugában!

Csakhogy nem úgy választjuk meg a szereplőinket, ahogyan mi azt szeretnénk, és nem is szabadulunk meg olyan könnyen a tolakodó

alakoktól — jól tudta ezt Paulin Féborgue, mintegy húsz regény és ötven novella szerzője. A könyveiben színre vitt számos szereplő közül több is sok bajt okozott neki, és egyes alakok, amikor először bukkantak fel a képzeletében, semmilyen vágyat nem keltettek benne arra, hogy megírja őket, olyannyira jelentéktelennek tűntek. Mindennek ellenére végül mégis mindig feltámadt megírásuk vágya, még ha megkésve is, és kitartott benne, megszámlálhatatlan kétség és elbátortalanodás közötti lavírozás árán.

A zsácutca végén álló alak képe vissza-visszatért, és mindig ugyanolyan volt. A férfi nem mozdult, a feketés falat megvilágító tejszínű neonfény sem változott, a jelenet reménytelenül néma és mozdulatlanságba dermedt maradt. Paulin Féborgue csak tudomásul vette a visszatértét, anélkül, hogy igyekezett volna erőltetni ezt a konok képet, vagy valamilyen jelentést tulajdonítani neki, ami téves lett volna. De olyan sokszor látta már ezt a kopott nagykabátos férfit a hátán lelógó pánttal, hogy egészen hozzászokott. Az ismeretlen ismerőssé vált számára. És egy nap még neve is lett. Olyan neve, amelyet egyáltalán nem az író választott, mivel nem is gondolt arra, hogy megnevezze.

Egy nap ugyanis, amikor felbukkant benne a gyötrő kép, Paulin Féborgue ezt mondta magában: „Nicsak, Magdiel.” És rögtön azon gondolkodott, honnan vette ezt a furcsa nevet. Szeretett volna egy másik, szokványosabb nevet vagy becenevet adni neki, de egynél sem tudott megállapodni. Az alak nyilvánvalóan jobban tudta a meghökkenett írónál, hogy hogyan hívják, és ragaszkodott a neve használatához.

Paulin Féborgue (talán azért, hogy ne érezze teljesen megfosztva magát a képzeletétől) magyarázatot keresett erre a különös diktátumra, és a kabát hátulján lévő pántból kirajzolódó nagy M betűben vélte megtalálni, legalábbis részben. Százszor látta már ezt a nyomorult pántot, mióta a jóember megjelent neki széles és előrehajló, enyhén görnyedt hátával. De akkor már miért nem Michel, Martin vagy Mathias, Marc vagy Maxime? Mindazonáltal nem mélyedt el jobban a kérdésben, és hozzászokott, hogy Magdielnek nevezze.

Az, hogy megnevezte a zsácutca végén álló férfit (vagy inkább hogy az feltárta a nevét), mozgásba hozta Paulin Féborgue képzeletét, és kedve támadt ahhoz, hogy végre megpróbáljon belőle kiindulva regényt írni. Ám több sikertelen kísérlet után lemondott róla; Magdiel határozottan nem olyan fából volt faragva, mint egy regényalak. Bármennyire is testes és fekete gránit szilárdságú volt a képen, amit makacsul igyekezett kivetíteni (és egyre inkább bevésni) az író fejébe, minden szilárdságát elveszítette, mihelyt arról volt szó, hogy szavakba foglalják. Ködössé vált, szétfolyóvá, kicsúszott a mondatok közül.

Paulin Féborgue ekkor egy novella írására gondolt, azt remélve, hogy a tömör forma jobban megfelel majd ennek az éjszakából egy

tömbben kifaragott szereplőnek. De ebben is kudarcot vallott, mert érezte, hogy mennyire hamisan cseng mindaz, amit erőlködve leírt. Magdiel fáradt vállainak teljes elemi erejével mindenre nemet mondott. És minden egyes „nem”-je olyan volt, mintha jelentéktelennek és mesterkéltnek minősítette volna a fikció művészetét. Mert nem pusztán ilyen vagy olyan cselekményt utasított el, mint egy számára nem megfelelőnek vélt, vagy egyszerűen csak érdektelen szerepjavaslatot elhárító színész, hanem magát a tény, hogy egy történet része legyen.

Paulin Féborgue kénytelen volt beismerni, hogy alulmaradt vele szemben: Magdiel nem volt „fikcionalizálható”. De akkor ki volt ő, és mit akart? Mert mégiscsak várnia kellett valamit, különben miért vert volna gyökeret az író gondolataiban, hallgatag jelenlétével kísértve. Vajon a csend titokzatos hírnöke volt, aki azért jött el, hogy jelezze neki mindenféle regényírás haszontalanságát, vagy még inkább az általa, Paulin Féborgue által írt összes könyv semmiségét?

Mindennek ellenére megpróbált még egyszer szembenézni a kihívással, és az írásnak egy olyan útjára merészkedett, ahol korábban még sohasem járt. Nagyon rövid szövegeket írt, amelyek mindegyike színre vitte a titokzatos Magdielt, de ügyelve arra, hogy soha ne vonja bele közvetlenül a leírt cselekménybe (ami pedig maga is minimális volt). Magdiel a szöveg minden egyes részletében mértéktartóan felvázolt pusztá jelenlétével megadta az egésznek az alaphangját — a maga súlyos és felkavaró alaphangját. A könyv hangvillája volt, mint ahogyan egyes freskó- vagy festménysorozatokon a mű sarkában ábrázolt angyal vagy szent szolgál vezérfonálként. Vagy mint az az ember, aki táncoló dervisek között jár óvatosan, finoman hozzájuk érve forgásuk közben, hogy megóvja őket a szédülettől.

Hangsúlyozandó a fordulatot, amit azáltal vitt végbe, hogy az írás meredek, mindenféle irányba elágazó keskeny útjaira lépett, Paulin Féborgue a munkájához használt eszközök terén is változtatott. Lemondott a kezdetektől használt papírról és tollról, s áttért a számítógépre. Magdiel határozottan minden szokása megváltoztatására készítette.

És az elbeszélés jól haladt. Egy olyan elbeszélés, amelyben Magdiel csaknem titokban volt jelen, olyannyira tartózkodó maradt benne. Az író sohasem mutatta szemből, szavakat sem adott a szájába, ily módon engedelmessé a megkérdőjelezhetetlen tilalomnak, amelyet Magdiel írt elő számára dühödt hallgatása mélyéről.

Paulin Féborgue tehát végre talált egy élhető írásos teret olyannyira problematikus szereplőjének. Nem nagyon tudta, merre tart töredékekből álló szövegével, de szilárdan kitartott a könyv irányában, miközben csak serkentette a számára még új írásmód nehézsége és Magdiel valamivel kevésbé csökönyös viselkedése. A kabátos férfi most már legalább nem rejtőzött el teljesen; mintha beleegyezett volna abba, hogy hallgatólagos megállapodást köt az íróval: szerepel a szövegben, de sohasem mutatja az arcát és nem szólal meg.

Magdiel a regényíró számára egy új, nagyon paradox szereplőtípust vezetett be, aki egyszerre volt a háttérben, távoli és mindenütt jelenvaló, hallgató, ám némaságában is ékesszóló, már a nevével is hangsúlyos, miközben megőrizte inkognitóját, látszólag tétlen, mindazonáltal lényeges része az elbeszélésnek, amelynek valójában magát a lelkét alkotta.

Soha nem volt még ennyire az a benyomása Paulin Féborgue-nak, hogy írás közben borotvaélen táncol. Érezte, csak azért kellett kilépnie a fikcióból, vagy legalábbis lemondania bizonyos művészies ügyeskedésekről, hogy közelebb jusson annak szívéhez. Egy üvegszívhez, amely olyan, mint egy homályosan átlátszó üvegből készült tintatartó, s amelyről nem igazán tudjuk, hogy tele van-e, vagy pedig üres.

Egy kiszámíthatatlan szívhez. Az övéhez.

Egy délután, amikor ugyanolyan koncentrációval és ihletettséggel dolgozott a szövegén, mint más napokon, Paulin Féborgue hirtelen megállt munkája közben, mert támadás áldozata lett. Nem talált jobb szót arra a megrázkódtatásra, ami érte.

Miközben egy olyan részt írt, amelyben utalás történik Magdiel jelenlétére — egy árokparton guggolt valahol egy út szélén, amerre az elbeszélés narrátora járt —, villámcsapásszerű látomása volt.

A látomás nem a képernyőn játszódott le (mivel Paulin Féborgue mindössze két ujjal tudott gépelni, mindig a billentyűzetre hajolva írt, és csak időnként vetett egy-egy pillantást a képernyőre), hanem a fejében — tágra nyílt szemében. A szembogarában.

Magdiel figyelmeztetés és minden ok nélkül elkezdte lassan felé fordítani az arcát, amelyet egészen addig olyan ügyesen elrejtett. Paulin teljesen megdöbbsent, és abban a pillanatban, amikor Magdiel tekintete keresztezte volna az övét, felugrott a székéről és kimenekült a dolgozószobájából, pánikba esve, ami akkor sem lett volna nagyobb, ha egy tigriskígyó, egy óriási patkány vagy egy vérfa-gyaszító mosolyú gyilkos bukkant volna fel előtte.

Paulin a rémülettől továbbra is szinte fuldokolva felkapta a zakóját az előszobában és sietett elhagyni a lakását. Egy ideig az utcákat járta, aztán bement egy bisztróba. Három kávé és egy kis pohár almapálinka után kezdett magához térni, és pánikba esésének az okán gondolkodott. Vajon megalapozott volt, vagy pedig teljesen nevetséges? Mindkét lehetőséget igaznak tartotta: ijedtségében és fejvesztett menekülésében egyértelműen volt valami groteszk, ugyanakkor valós veszély váltotta ki. Magdiel nem olyan szereplő volt, mint a többi, irodalmi szempontból minden másiknál jobban próbára tette, és arra kényszerítette, hogy fenekestől felforgassa írói műhelyét, változtasson a stílusán, a ritmusán, még az írástechnikáján is. Egy formátlan szereplő volt, határozottan titokzatos, nem testesített meg semmilyen pontos karaktert, semmilyen sajtóságos szenvedélyt. Olyan volt, mint a színházi sűgő, aki elrejtőzve a sűgőlyukban

szóról szóra követi a darab szövegét, hogy adott esetben halk sutogással segítsen a szereplők kihagyó memóriáján.

Nem kellett előjönnie a gödréből, nem kellett megjelenie a színen, nem kellett felmutatnia az arcát teljes világosságban, akár egy pallost!

Magdielnek nem állt jogában ilyen váratlanul láthatóvá tennie az arcát, mert halálos volt a tekintete. Halálos, ahogyan a szemnek a napfény teljes napfogyatkozáskor, a hallásnak egy végletesen éles hang, a bőrnek a fagy és a tűz, a szívnek egy túl erős megrázkód-tatás. Ahogyan halálos lenne egy olyan angyalnak a keze, aki a nyakánál fogva megragadna egy embert, hogy hirtelen elviselhetetlen tisztánlátással felruházott önnön tudatának ítélőszéke elé irányítsa.

Halálos volt, egyszerűen halálos, a legkisebb seb ejtésére alkalmas eszköz, fegyver és mérge nélkül, pusztán jelenlétének láthatósága által. Ezt érezte Paulin.

Megnyugodva az utcai sétától és a kis pihenőtől a bisztróban, Paulin Féborgue hazament. Rémülete dermesztő volt, de végül is gyorsan elszállt. Csak egyféle zavarodottság és nagy fáradtság maradt utána.

Íróasztalához lépve nem félt a látomás visszatértétől. A villám nem csap le kétszer ugyanoda. Paulin már úgy tekintett az imént elszenvedett különös belső agresszióra, mint egy egészen kivételes, váratlan balesetre, és nem kívánva engedni holmi ostoba babonás-ságnak, rögtön újra munkához akart látni.

A képernyő sötét volt. Paulin megmozdította az egeret, hogy aktiválódjon. De hiába mozgatta minden irányba, aztán egyre gyorsabban, nem történt semmi. Majd klikkelt az egérrel, egyre idegesebben, és végre aktiválódott a képernyő. Sötétből átment ragyogó fehérbe. Paulin újra mozgatni kezdte az egeret, ezúttal azért, hogy megjelenjen a szövege. De egyetlen szó sem jelent meg, még a cím sem. Semmi nem látszódott. Órákat töltött a számítógépe előtt, hogy megkísérelje rendbe hozni. Másnap hívott egy szakembert, hogy segítsen neki visszaállítani a szövegét, de hiába. Kapcsolatba lépett egy másikkal, aztán még eggyel, ám mindegyik kudarcot vallott. A szövege nem volt helyreállítható.

Amikor Paulin Féborgue megértette, hogy már a legkisebb esély sincs elbeszélése visszaszerzésére, haragra gerjedt. Egyáltalán nem érzett magában erőt ahhoz, hogy az elejétől újrakezdje; elbeszélését megszakításokkal írta, az ihlet időnként feltörő, mulékony lendületében, és már nem is tudta, hogy pontosan mit írt le. Elkeseredetten belenyugodott a helyzetbe, de megesküdtött magában, hogy soha többé nem érintkezik ezzel a baljós alakkal, aki már kezdettől csak az orránál fogva vezette, és ő rengeteg időt elvesztegetett miatta. Keserűséget érzett Magdiellel szemben, mintha egy barátja elárulta, meglopta volna. Vagy inkább mintha egy irodalmi téren nagy reményekkel kecsegtető képzeletbeli mester gúnyt űzött volna belőle, mivel egyszerre kiderült róla, hogy közönséges sarlatán. Bohóc. Gazember.

Elment otthonról, hogy levegőzzön egy kicsit, és hús-vér alakokkal, az útja során szembejövő járókelőkkel találkozzon. Ám amikor haza akart menni, képtelen volt rá. Teljesen elfelejtette, hogy hol lakik. Kóborolni kezdett a városban.

Beesteledett, de ő még mindig az utcákat rózta. Mindenbe és mindenkibe beleütközött, mert már nem tudta felmérni a távolságokat és felismerni a formákat. Többen is inzultáltak azok közül, akiket meglökött. Nem értette a szavaikat. A saját nyelve idegenné vált számára, pusztán hangokat hallott. Pedig gondolatok cikáztak a fejében, tehát élt még benne a nyelv, ám csak bizonytalan, tűnékeny szavakból állt, amelyek befejezetlenséget tükröző három pontok felhőjében lebegtek. Túl gyenge, túl bátortalan szavak voltak ahhoz, hogy ki lehessen mondani őket. De ettől még ezek a szegényes szavak a maguk módján megjelenítették döbrent tudatában a világ újféle érzékelését. A világ feje tetejére állt érzékelését: a város csalóka ábránd volt, az emberek rendszertelenül mozgó gondolatok, az élet árnyjáték, ő maga pedig pusztán illúzió. Ugyanakkor gondolkodó illúzió, amelyet egy kinyilatkoztatáshoz hasonló erejű meglátás gyötört: a valóság egyáltalán nem ott volt, ahol ő vélte, az álom pedig már nem az agyműködés szemfényvesztő jelenségének tűnt, hanem a kettő valójában egyet alkotott. A valóság egy álmodó ki-levezett lehelete volt, amely páráként, zúzmaravirágként, csillag-porként lerakódott a nagy kozmikus éjszakában.

Jéghideg, szitáló esőt hozó szél támadt. Feltúrta a zakója gallérját és kissé lehajtotta a fejét. Bement egy kis utcába, de néhány méter után falba ütközött. A kis utca zsákutca volt. Ahelyett, hogy visszafordult volna, mozdulatlanra dermedt a fal előtt. Milyen zaklatott alvó lehelhetett ki magából ezt a durva kövekből rakott falat álma során? Megtapogatta a falat, aztán rátapasztotta a fülét, igyekezve érzékelni ennek a minerális álmodónak a leheletét. És meghallotta az emberiség súlyos, nehéz és lázas szívverését, még halkabban pedig porladás enyhe zaját — mintha porhanyóssá vált vésett sírkövek porladtak volna szét, és mintha a rájuk vésett betűk elmosódásuk közben suttogó hívást hallattak volna. Erősebben rányomta a fülét a nedves kövekre, és még egy hangot érzékelt a hallhatóság határán. Egy sóhajt.

Egy könnyáztatta, csendes sóhajt, halkán, nagyon halkán.

Akkor homlokát a falnak támasztotta, majd a tenyerét is, és teljes súlyával előredőlt, azzal az esztelen vággyal, hogy csillapítsa ezt a névtelen, kövekbe zárt szomorúságot, amelyet végtelen nagyoknak érzett.

És ott maradt, mindenről megfeledkezve, még önmagáról is, egyvalamire törekedve, egyetlen sürgetésnek engedve: ellensúlyt tartani az ürességnek, megtartani, életben tartani.

Bende József fordítása